

|                                                                                                        |  |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|
| УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ<br>ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ<br>ДС/СС 05/4-02 бр. 1544/1-XIV/11<br>14.11.2013. године |  |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|

На основу члана 231. став 1. алинеја 17. и члана 278. Статута Факултета, Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој VIII редовној седници, одржаној дана 14.11.2013. године, донело следећу

### О Д Л У К У

Прихвата се Извештај комисије са оценом докторске дисертације: **ФАКТОРИ НАПРЕДОВАЊА НА ТЕСТУ ЧИТАЛАЧКЕ ПИСМЕНОСТИ: ПРЕДСТАВЕ О ЗНАЊУ И КАРАКТЕРИСТИКЕ ШКОЛСКОГ КОНТЕКСТА**, кандидата Витомира Јовановића и одобрава усмена одбрана.

Универзитет је дао сагласност на предлог теме 24.01.2012. године.

Кандидат Витомир Јовановић објавио је рад: Фактори напредовања на тесту читалачке писмености, Психолошка истраживања, 14(2), 2011, 135-157.

Ова се одлука упућује Стручном већу Универзитета на сагласност.

|                                                                                                                                                                   |                                                   |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------|
| <u>Доставити:</u><br>1x Универзитету у Београду<br>1x Комисији<br>1x Стручном сараднику за докторске дисертације<br>1x Шефу Одсека за правне послове<br>1x Архиви | ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА<br><br>Проф. др Милош Арсенијевић |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------|

|                  |            |                                                                                                                                        |
|------------------|------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Факултет         | Филозофски | УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ<br>Веће научних области<br>друштвено-хуманистичких наука<br>(Назив већа научних области коме се захтев упућује) |
| 04/1-2 бр.6/2408 |            |                                                                                                                                        |
| (број захтева)   |            |                                                                                                                                        |
| 15.11.2013.      |            |                                                                                                                                        |
|                  | (датум)    |                                                                                                                                        |

**ЗАХТЕВ**  
за давање сагласности на реферат о урађеној докторској дисертацији

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на реферат о урађеној докторској дисертацији кандидата

Витомира (Стевица) Јовановића  
(име, име једног од родитеља и презиме)

КАНДИДАТ Витомир (Стевица) Јовановић  
(име, име једног од родитеља и презиме)

пријавио је докторску дисертацију под насловом: \_\_\_\_\_

Фактори напредовања на тесту читалачке писмености: представе о знању и

карактеристике школског контекста

Универзитет је дана 24.01.2012. својим актом под бр 06-53/26 дао сагласност на предлог теме докторске дисертације која је гласила: \_\_\_\_\_

Фактори напредовања на тесту читалачке писмености: представе о знању и

карактеристике школског контекста

Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата

Витомира (Стевица) Јовановића  
(име, име једног од родитеља и презиме)

образована је на седници одржаној 26.09.2013. одлуком факултета под бр 1217/1-XVI/14 у саставу: \_\_\_\_\_

| Име и презиме члана комисије | звање          | научна област | установа у којој је<br>запослен |
|------------------------------|----------------|---------------|---------------------------------|
| 1. др Александар Бауцал      | ванредни проф. | психологија   | Филозофски ф.                   |
| 2. др Тинде Ковач Церовић    | доцент         | исто          | Филозофски ф.                   |
| 3. др Данијела Петровић      | доцент         | исто          | Филозофски ф.                   |
| 4. др Драгица Павловић Бабић | доцент         | исто          | Филозофски ф.                   |
| 5. др Биљана Требјешанин     | редовни проф.  | исто          | Учитељски ф.                    |

Наставно-научно веће факултета прихватило је извештај Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације на седници одржаној дана 14.11.2013.

|                                                                                                                                                                                                              |                                                         |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------|
| Прилог:<br>1. Извештај комисије са предлогом<br>2. Акт Наставно-научног већа факултета о усвајању извештаја<br>3. Примедбе дате у току стављања извештаја на увид јавности, уколико је таквих примедби било. | ДЕКАН ФАКУЛТЕТА<br><br><hr/> Проф. др Милош Арсенијевић |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------|

## НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА У БЕОГРАДУ

### Реферат о завршеној докторској дисертацији

Наставно-научно веће Филозофског факултета изабрало нас је у комисију за оцену докторске дисертације коју је пријавио Витомир Јовановић, под насловом: «ФАКТОРИ НАПРЕДОВАЊА НА ТЕСТУ ЧИТАЛАЧКЕ ПИСМЕНОСТИ: ПРЕДСТАВЕ О ЗНАЊУ И КАРАКТЕРИСТИКЕ ШКОЛСКОГ КОНТЕКСТА».

Након анализе текста ове дисертације подносимо следећи реферат о њеној оцени.

#### 1. Основни подаци о кандидату и дисертацији:

Витомир Јовановић рођен је 17. новембра 1984. у Београду. Ради као истраживач у Центру за образовне политике. Завршио је Пету београдску гимназију. На Филозофски факултет, групу за психологију, уписао се 2003. год., а дипломирао је 2008. год. са просечном оценом током студија 9.50. Дипломски рад на тему „Динамичко процењивање у Зони наредног развоја“ одбранио је са оценом 10.

Витомир Јовановић је био стипендиста Министарства просвете 2004/2005 године, стипендиста Фондације за младе таленте Републике Србије 2006/2007 године и стипендиста Министарства науке за младе истраживаче - докторанте од 2009/2010. године. Током 2006. и 2007. год. кандидат је био полазник Београдске отворене школе на Одељењу за напредне додипломске студије, где је завршио главни програм.

Током студија кандидат је био демонстратор на предметима Развојна психологија (школске 2007/2008. год.), Увод у психологију образовања (школске 2009/2010 год.) и Комуникацијске вештине (школске 2009/2010 год.). Као сарадник Института за психологију кандидат је 2009. год. је био ангажован на пројекту „Стандардизација и рестандардизација психолошких инструмената“ са задатком да адаптира постојеће ајтеме и продукује нове ајтеме за скалу интелигенције WAIS-IV, а 2010. год. је био ангажован на пројекту „PISA 2012“, где је учествовао у преводу и адаптирању инструмената за додатну процену ученика и школа. Био је ангажован и као истраживач на пројекту „Секундарне анализе података истраживања PISA“ у организацији Тима за социјално укључивање и смањење сиромаштва, Владе републике Србије, 2011.год. Учествовао је и у низу других научних и стручних пројеката (од којих су неки ALEN, TALIS, Мониторинг инклузивног образовања, итд.). Објавио је низ

научних радова, саопштења на међународним и домаћим конференцијама и две публикације (једанаест научних радова, петнаест саопштења на конференцијама). Похађао је низ стручних семинара и радионица.

Од 2010. до 2013. Витомир Јовановић је био ангажован на Филозофском факултету, Одељењу за Психологију у својству сарадника у настави и асистента на 6 курсева - Увод у психологију образовања, Психолошке основе образовне политике, Психологија учења и наставе, Комуникацијске вештине, Медијација и Мултикултурално образовање.

Докторску дисертацију под називом "Фактори напредовања на тесту читалачке писмености: представе о знању и карактеристике школског контекста" пријавио је 2011. године, а завршио у јуну 2013. године. Обим докторске дисертације је 260 страна и садржи двадесетпет табела, девет графикона, једанаест слика, пет прилога и 260 библиографских јединица.

## **2. Предмет и циљ дисертације:**

Докторска дисертација В. Јовановића се, најшире говорећи, бави проблемом развоја образовних компетенци (тачније, читалачке писмености) мерених кроз међународни евалуациони систем (PISA) и фактора који утичу на њихов развој у домаћем, српском образовном систему. Питање начина мерења образовних компетенци је сложено и комплексно истраживачко али и практично питање које утиче на изглед образовног система и образовне праксе постављајући пред њега нове циљеве и изазове. Питање начина мерења образовних компетенци је уско повезано са неколико различитих чинилаца, од којих једна врста утицаја долази из саме науке која је развијала своју методологију процењивања знања да би у скорије време доживела "парадигматски заокрет" ка мерењу компетенци тестом који омогућава интернационалну упоредивост. Са друге стране, питање начина мерења образовних компетенци је шире повезано са друштвеним циљевима које друштво заједно са његовим економским системом и начином организовања привреде ставља пред школство и појединца. Овим темама кандидат је посветио неколико поглавља у уводном делу дисертације дискутујући о ширем научном и друштвеном контексту који је резултирао начином процењивања који је данас актуелан на глобалном нивоу.

Ужи предмет и циљ дисертације представља циљ да се идентификују фактори који су повезани са напретком на тесту читалачке писмености и који могу долазити са индивидуалног нивоа, односно деловати у психо-социјалном склопу појединца, а са друге стране могу бити последица системских чинилаца који могу деловати на нивоу организационе културе школе и школских устаљених пракси. Велики број истраживања је посвећено идентификацији фактора који утичу на висину постигнућа на тестовима образовних компетенци, а како су најчешће интернационална тестирања трансверзалног типа, основни научни допринос које ово истраживање пружа јесте идентификација фактора који су повезани са напретком на овом тесту, кроз креирани нацрт са поновљеним мерењима и коришћењем микс-методског приступа, чиме се настоји доћи до одговора на практично питање како је на најефикаснији начин могуће

повећавати постигнућа мерена овим тестовима а самим тим и квалитет образовног система. Теоријски приступ социо-културне психологије експлицира начине утицаја на који средина, заједно са образовним системом и специфичнијим школским праксама може утицати на развој кључних компетенци код ученика и овај приступ даје теоријску основу за извођење основног истраживачког приступа који је коришћен у овој студији.

Основни циљеви докторске дисертације В. Јовановића су да а) идентификује степен повезаности мерених фактора са напредовањем ученика на тесту читалачке писмености, б) да утврди и опише карактеристике оних школа чији ученици напредују више и мање у односу на очекивање формирано на основу регресионе праве просечног социо-економског статуса ученика једне школе и просечног напредовања ученика те школе на тесту читалачке писмености конципираним у оквиру PISA студије и в) на основу резултата формулише мере образовне политике које могу повећати постигнућа наших ученика. Поред тога, кандидат је анализирао међусобне утицаје и механизме деловања некогнитивних конструката кроз структурално моделирање који имају свој утицај на висину постигнућа и напредак у постигнућу на тесту читалачке писмености чиме је дао емпиријски и теоријски допринос разумевању ових конструката (екстринзичка мотивација, епистемолошка уверења, интринзичка мотивација, академски селф-концепт, самоефикасност).

### **3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању:**

Основна хипотеза од које се полази у истраживању јесте да образовна постигнућа нису чисто когнитивни феномен већ да постоји (1) низ некогнитивних корелата образовног постигнућа, као и да (2) низ контекстуалних (школских и социокултурних) чинилаца утиче на напредак у образовном постигнућу који могу објаснити значајну пропорцију варијансе напретка.

Хипотеза под (1) већ има позамашне емпиријске потврде унутар психологије образовања иако не постоји толико изражено слагање о важности, снази и механизмима утицаја одређених некогнитивних чинилаца на образовно постигнуће ученика (анализа структурним једначинама утицаја некогнитивних чинилаца на образовна постигнућа у овој студији представиће допринос овом питању), а поготово на напредак у постигнућу на тесту образовних компетенци.

Имајући у виду хипотезу (2), школа као медијатор социо-културних вредности, образаца мишљења образаца и као ресурс који усмерава когнитивни развој појединца требало би да буде фактор утицаја на напредак у постигнућу и објашњава не мали део варијансе ученичких постигнућа, који, када се елиминишу утицаји карактеристика ученика износи око 10% у развијеним, индустријализованим земљама, а између 30% до 40% у земљама у развоју. У овом тренутку, остаје нејасно које су то карактеристике школе које доприносе овом напретку и које карактеристике доприносе више напретку од неких других особина. Имајући у виду да су образовни системи у различитим земљама веома различити, као и да су посредовани ширим, социо-културним обрасцима, истраживање ће показати које су то карактеристике "успешних" и "неуспешних" средњих школа када се упореди њихов напредак на тесту читалачке

писмености који се добије као разлика између тестирања 2009. године када су ученици кренули да похађају ове школе и у 2011. године, ретестирањем које је извршено у овој студији.

Идентификацијом “успешних” и “неуспешних” школа и квалитативном анализом грађе која је прикупљена на основу студија ових школа, учињен је корак према утврђивању ових карактеристика важних за напредовање ученика у образовним постигнућима користећи референтне моделе као усмерење у посматрању механизма утицаја школе на постигнућа ученика. Овакав микс-методски приступ захтевао је две фазе истраживања: 1) идентификацију “успешних” (ефективних) и “неуспешних” (неефективних) школа и испитивање фактора који делују на нивоу ученика при чему се водило рачуна да се у обзир узме социо-економски статус ученика ових школа јер он утиче на постигнућа а не потиче од квалитета школске праксе, и 2) идентификацију и анализу фактора који делују у овим школама на основу квалитативне анализе.

#### **4. Кратак опис садржаја дисертације:**

У теоријском уводу кандидат најпре даје приказ промене парадигме о мерењу образовних исхода као и приказ научних и друштвених утицаја на ту промену. Затим, приказани су теоријске и емпиријске основе фактора који утичу на образовна постигнућа на индивидуалном и школском нивоу, као и теоријски модели који настоје да објасне утицај школе на постигнућа ученика ("модел ефективне школе" и "модел побољшане школе"). Такође, приказано је развијање статистичких техника које се користе у образовној психологији и скуп методолошких проблема, условљених самом природом предмета проучавања, које ове технике настоје да реше.

У другом делу рада изложени су и образложени истраживачки циљеви рада и коришћена методологија. Кандидат јасно истиче на који начин постављени циљеви произилазе из досадашњих налаза изнетих у уводном делу рада. Постављени циљеви указују на то да кандидат на систематичан и свеобухватан начин приступа теми којом се у дисертацији бави. Затим су описане методолошке карактеристике истраживања (варијабле, узорак, коришћена калибрисана скала задатака, две фазе истраживања, поступак прикупљања података, инструменти).

У трећем делу кандидат детаљно и систематично излаже резултате свог истраживања. Приказ резултата почиње приказом анализе школа чији подаци веома одскачу у односу на доминантни образац налаза за друге школе (тзв. аутлајери), па се онда приказују, између осталих, налази који говоре о напредовању на читалачкој писмености, анализи школа по напретку, доприносима појединих фактора, да би се анализа завршила анализом односа међусобних конструктора и анализом начина на који утичу на образовно постигнуће и напредак у образовном постигнућу. Резултати квантитативне анализе су продискутовани и синтетизовани у посебном поглављу. Посебан одељак овог дела представља приказ квалитативне анализе наративне грађе која је добијена у "успешним" и "неуспешним" школама.

У последњем, петом делу дисертације, кандидат интегрише налазе квантитативне и квалитативне анализе и интерпретира их имајући у виду теоријске и

емпиријске налазе приказане у уводном делу рада. Дискусија је организована тако да кандидат најпре редом одговара на питања постављена у циљевима рада, затим говори о методолошким аспектима студије, коментаришући предности примењеног истраживачког дизајна. Након тога, говори о практичним импликацијама добијених резултата, могућим препорукама за образовне политике и овај део завршава изношењем питања отворених кроз ово истраживање.

## **5. Остварени резултати и научни допринос дисертације:**

Резултати показују да наши ученици за две године напредују мање него у другим земљама ОЕЦД-а и да гимназије и стручне школе напредују подједнако на тесту читалачке писмености иако гимназије уписују ученици који имају већа постигнућа приликом уписне селекције. Докторска дисертација В. Јовановића указује на факторе који су повезани са образовним постигнућима и напретком у развоју читалачке компетенције. Налази показују да испитивани фактори објашњавају много више варијансе постигнућа него варијансе напретка. Фактори који највише доприносе високом постигнућу на посттесту су аутономна форма екстринзичке мотивације (тзв. идентификујућа регулација према теорији самодетерминације), академска самоперцепција, метакогнитивне стратегије читања, социо-економски статус ученика, уживање у читању док је једини фактор са статистички значајним регресионим коефицијентом у регресији на варијаблу напретка споменута аутономна форма екстринзичке мотивације. Ови предиктори успевају да објасне значајан део и варијансе школског успеха (просечне оцене на полугодишту) с тим што се као предиктори са вишим регресионим коефицијентима показују академска самоперцепција, интринзичка мотивација, општи појам о себи и ставови према школи. Епистемолошка уверења се нису показала значајним предиктором ни постигнућа на читалачкој писмености, ни школског успеха. Интерпретација резултата је понудила аргументе који говоре у прилог тези да је могуће да сви ученици, без обзира на почетно постигнуће и без обзира да ли се пуно међусобно разликују према испитиваним факторима, напредују релативно равномерно на читалачкој писмености.

Квалитативна анализа наративна запослених из успешнијих и мање успешних школа указује на важност успостављања нехијерархијских односа између запослених у виду либералне атмосфере где односи не почивају на страху од ауторитета, као и на важност отворености школе за коришћење ИСТ технологија, важност употребе интерактивних наставних метода, увиђања одговорности и за мотивацију и за постигнућа ученика, као и сарадње са локалном заједницом, али и указује на важност фактора на које школа не може директно да утиче као што је перспектива ученика након завршетка школе или "контаминираност" спољашњим факторима који утичу на регуларност извођења школских пракси и процедура. На основу резултата истраживања предложене су мере образовне политике које имају за циљ повећање нивоа читалачких компетенци српских ученика.

## **6. Закључак:**

На основу ове анализе докторске дисертације Витомира Јовановића Комисија закључује да предложена дисертација: (а) уверљиво сведочи да кандидат поседује изузетно познавање постојећих теоријских и методолошких приступа тестирању образовних постигнућа и кључних фактора који доприносе њиховом развоју, (б) да може на веома компетентан начин да анализира и интегрише налазе досадашњих истраживања у датој области, и (в) да може да постави и операционализује истраживачке проблеме. Поред тога, Комисија закључује да је предложена дисертација урађена по свему у складу са одобреним предлогом докторске дисертације и да предложена дисертација представља самостално и оригинално научно дело које на веома аргументован начин истражује комплексност феномена како индивидуални и школских фактори доприносе развоју кључних компетенција код младих.

На основу ових закључака Комисија предлаже Одељењу за психологију и Наставно-научном већу да прихвати овај позитивни реферат о докторској дисертацији Витомира Јовановића под насловом "ФАКТОРИ НАПРЕДОВАЊА НА ТЕСТУ ЧИТАЛАЧКЕ ПИСМЕНОСТИ: ПРЕДСТАВЕ О ЗНАЊУ И КАРАКТЕРИСТИКЕ ШКОЛСКОГ КОНТЕКСТА" и да кандидату омогући усмену одбрану докторске дисертације.

Београд, 14. октобар 2013. год.

Комисија:

1. проф. др Александар БАУЦАЛ  
Филозофски факултет у Београду

---

2. доц. др Тинде Ковач Церовић  
Филозофски факултет у Београду

---

3. доц. др Данијела Петровић  
Филозофски факултет у Београду

---

3. др Драгица Павловић Бабић  
Филозофски факултет у Београду

---

4. проф. др Биљана Требјешанин  
Учитељски факултет у Београду

---